

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄДНОСТІ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ
ЯК МЕТА ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ ВЕРХОВНИМ
СУДОМ УКРАЇНИ**

Перегляд судових рішень Верховним Судом України з підстави неординарного застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах покликаний сприяти вирішенню однієї з найважливіших проблем судочинства — впровадження єдиних підходів до однакового та правильного застосування норм чинного законодавства всіма правомочними суб'єктами, у першу чергу — судами.

Якість здійснення судочинства, а отже, й авторитет усієї судової системи України визначається правильним й однаковим застосуванням судами законодавства. У зв'язку з цим функції Верховного Суду України крім здійснення правосуддя мають забезпечувати ефективність національної правової системи та дію принципу верховенства права (Романюк Я., Бейцун І. Правова природа обов'язковості рішень Верховного Суду України та вдосконалення механізму забезпечення єдності судової практики / Я. Романюк, І. Бейцун // *Право України*. — 2012. — № 11–12. — С. 122–136).

Значення уніфікованої судової практики полягає у наступному:

- уніфікованість судової практики сприяє рівності осіб;
- єдина судова практика сприяє стабільності правової системи, а стабільність, у свою чергу, породжує передбачуваність і, в той же час, забезпечує правову певність для людей, які звертаються до судів за захистом своїх прав;
- постановляючи рішення у справах, суди не просто застосовують правові норми, але й приймають рішення етичного характеру і такі, що стосуються суспільних цінностей. Єдина судова практика показує, яким суспільним цінностям суди віддають перевагу і які суспільні інтереси вважаються найважливішими. Отже, якщо судовій практиці бракуватиме єдності, то громадянам не буде зрозуміло, яким цінностям суди віддають перевагу;
- неоднакова судова практика руйнує авторитет судівництва і не сприяє довірі населення до органів судової влади;
- єдність судової практики допомагає зменшити навантаження на суди, бо коли люди знають, як у судах вирішувались подібні справи,

то, наприклад, зможуть зрозуміти безперспективність судового провадження та утриматись від звернення до суду у певних випадках;

— єдина судова практика зменшує вірогідність оскарження судового рішення через передбачуваність позиції суду вищої інстанції щодо обставин по справі (Валанчус В. Навіщо потрібна уніфікована судова практика? / В. Валанчус // *Право України*. — 2012. — № 11–12. — С. 137–143).

Для подолання проблеми неоднаковості судової практики необхідно визначитися з тим, що слід розуміти під неоднаковим застосуванням судом норми права.

С. Бичкова з цього приводу вказує, що у разі, коли правозастосовний орган (зокрема, суд) неправильно обрав правову норму, неправильно кваліфікував відповідні відносини, застосував правову норму не до того випадку, для якого вона створена, не застосував норму права, передбачену для цього випадку, тобто застосував норму права, яка не підлягала застосуванню, або не застосував норму права, яка нарівні з іншими нормами, застосованими судом, підлягала застосуванню, він порушив основні принципи застосування норм права, отже, неправильно застосував правові норми (Бичкова С. Неоднакове застосування норм матеріального права як підстава перегляду Верховним Судом України судового рішення у цивільній справі / С. Бичкова // *Підприємництво, господарство і право*. — 2013. — № 2. — С. 48–51).

Більш докладно це питання вирішується у п. 6 постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30.09.2011 року № 11 «Про судову практику застосування статей 353–360 Цивільного процесуального кодексу України». Відповідно до правової позиції, висловленої Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ, неоднакове застосування одних і тих самих норм матеріального права полягає, зокрема:

— у різному тлумаченні судами змісту і сутності правових норм, що призвело до різних висновків про наявність чи відсутність суб'єктивних прав та обов'язків учасників відповідних правовідносин;

— у різному застосуванні правил конкуренції правових норм при вирішенні колізій між ними з урахуванням юридичної сили цих правових норм, а також їх дії у часі, просторі та за колом осіб, тобто різне незастосування закону, який підлягав застосуванню;

— у різному визначенні предмета регулювання правових норм, зокрема застосуванні різних правових норм для регулювання одних і тих самих правовідносин або поширенні дії норми на певні правовідносини в одних випадках і незастосуванні цієї самої норми до аналогічних відносин в інших випадках, тобто різне застосування закону, який не підлягав застосуванню;

— у різному застосуванні правил аналогії права чи закону у подібних правовідносинах.

Не заперечуючи проти правильності даного положення, необхідно зробити певні уточнення щодо сформульованого у вищевказаній постанові терміну «різне незастосування закону, який підлягав застосуванню». Як справедливо зазначається у юридичній літературі, незастосування судом певної норми права унеможливорює перегляд судового рішення Верховним Судом України за даною підставою (Ярема А. Г., Лужанський А. В. Неоднакове застосування закону судами як підстава звернення до Верховного Суду України / А. Г. Ярема, А. В. Лужанський // Вісник Верховного Суду України. — 2012. — № 12. — С. 28–37).

Між тим, аналізуючи норму ч. 2 ст. 309 ЦПК, відповідно до якої норми матеріального права вважаються порушеними або неправильно застосованими, якщо застосовано закон, який не поширюється на ці правовідносини, або не застосовано закон, який підлягав застосуванню, можна стверджувати, що незастосування судом норми закону, яка поширюється на відповідні правовідносини, слід вважати її неправильним застосуванням.

КИРИЛЛОВА Ю. І.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри цивільного процесу

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Актуальною проблемою в сучасних умовах розвитку України як правової держави є дотримання в ній стану законності, який в свою чергу реалізується перш за все через судову систему.

В українському цивільно-процесуальному законодавстві (ст. 17 Закону) відповідно до організації судової влади наряду з принципами територіальності та спеціалізації діє принцип інстанційності. Зазначений принцип полягає в тому, що цивільний процес розподіляється на провадження щодо розгляду цивільних справ судами чотирьох судових інстанцій: місцевим судом, судом апеляційної інстанції, Вищим спеціалізованим судом з розгляду цивільних і кримінальних справ і Верховним судом України. При такій інстанційній системі судочинства, провадження за цивільними справами відбувається на тих засадах, що розгляд справ по суті здійснюється за загальним правилом в двох судових ланках, а касаційна інстанція відіграє роль додаткової ревізійної інстанції